

Voorzitter e.a.

trekking tot investeringen tussen Staten en onderdanen van andere Staten (8610);

Goedkeuring van de op 4 december 1965 namens het Koninkrijk ondertekende Overeenkomst inzake de oprichting van de Aziatische Ontwikkelingsbank (*Trb.* 1966, 107) (8592) (indien omtrent dit wetsontwerp tijdig eindverslag zal zijn uitgebracht);

Wijziging van de Monumentenwet (8572).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig mijn reeds te kennen gegeven voornemen stel ik aan de Kamer voor:

a. de vergadering van morgen, woensdag 6 juli, des avonds voort te zetten;

b. aan de orde te stellen en aan de agenda van het comité-generaal van heden na afloop van de middagvergadering toe te voegen:

het voorstel betreffende een ambtenaar ter bibliotheek (8657).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Verder stel ik voor, aan de orde te stellen tegen donderdag 7 juli a.s., bij de aanvang der vergadering:

Lijst van verzoekschriften met de ter zake uit te brengen verslagen (8411, nr. 5).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef achtereenvolgens het woord aan de heren Schmelzer en Toxopeus, die het hebben gevraagd over de orde.

De heer **Schmelzer** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een enkele opmerking maken over de brief van de Minister van Financiën omtrent de afremming van de bestedingen van de overheidshuishouding. Ofschoon de draagwijdte van tussentijdse maatregelen, die in een lopend jaar worden genomen, uiteraard beperkt is, meen ik toch, dat het juist is, nu wij zelf zo nadrukkelijk om deze nadere specificatie van de Minister hebben gevraagd, wanneer dit onderwerp op de agenda van de Kamer wordt gezet en deze de gelegenheid tot een gedachtenwisseling daarover wordt gegeven.

Ik geef u daarom in overweging, mijnheer de Voorzitter, de Kamer voor te stellen, deze brief op de agenda van de volgende week te plaatsen.

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik steun het verzoek van de heer Schmelzer en ik vraag u dan ook, dienovereenkomstig te handelen.

Hieraan zou ik nog willen toevoegen de vraag, of u de Minister van Financiën zoudt willen verzoeken, de Kamer vóór de behandeling nadere inlichtingen te geven — ik zou er geen bezwaar tegen hebben, indien het in de vorm van een gestencild stuk gebeurde — met name over de investeringen, die vallen onder de begrotingsposten, waarop de verschillende in deze brief genoemde bedragen betrekking hebben.

Het is voor de Kamer bijzonder moeilijk, welhaast onmogelijk, zich aan de hand van deze brief een oordeel over de werking van het een en ander te vormen.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Schmelzer stel ik voor, de brief van de Minister van Financiën, houdende mededelingen omtrent de afremming van de bestedingen van de overheidshuishouding (8664) aan de agenda toe te voegen.

Ik stel voorts aan de Kamer voor zich ermede te verenigen, dat de Voorzitter een brief schrijft aan de Minister van Financiën om hem te verzoeken, alsnog — zo mogelijk — een nadere specificatie te geven van, zoals de heer Toxopeus het noemde, met name de investeringen, die voorkomen bij de desbetreffende begrotingsposten.

Toxopeus e. a.

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Het komt mij voor — misschien is het overbodig, dat ik deze opmerking maak —, dat het mogelijk moet zijn, een dergelijk overzicht te verstrekken, want ik meen, dat het voor de Minister welhaast onmogelijk zou zijn geweest, de gevolgen van de beoogde maatregelen te bepalen, als hij niet over die gegevens had beschikt.

De **Voorzitter**: Ik moet altijd met eventuele onmogelijkheden rekening houden, want ik kan niet namens de Minister van Financiën spreken.

Kan de Kamer zich met mijn voorstellen verenigen?

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Het is nu wel moeilijk aan te geven, hoe de agenda kan worden afgedaan. Mij is namelijk gebleken, dat er zowel door leden alsook door ministers en door onze medewerkers, zowel hier als boven ons, plannen zijn gemaakt om met vakantie te gaan.

Indertijd heb ik een zeer vluchtige en misschien niet geheel weloverwogen toezegging gedaan, de Kamer aan het einde van deze week op reces te doen gaan. Onder de gegeven omstandigheden is dit natuurlijk niet mogelijk; verleden week heb ik de Kamer zelfs reeds een voorspiegeling moeten geven omtrent de week na de volgende week.

Ik hoop, dat de agenda in elk geval de volgende week zal worden afgehandeld. Daartoe zullen geen andere stukken meer aan de agenda dienen te worden toegevoegd dan die, welke wij plegen te noemen „hamerstukken”, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen. Het is dan ter beoordeling van de Voorzitter, daartoe eventueel een voorstel aan de Kamer te doen.

De heer **Roemers** (P.v.d.A.): Kunt u de Kamer niet tegen a.s. maandag bijeenroepen?

De **Voorzitter**: Ik heb geen bezwaar tegen een vergadering op maandag. Ik weet niet, of het de leden convenieert, de volgende week op maandag te vergaderen, maar een aantal leden heeft voor die dag natuurlijk reeds afspraken.

De Kamer kan zich uiteraard ook de wijze zelfbeperking, welke de Voorzitter in de loop van het zittingsjaar verschillende malen heeft gevraagd, opleggen. Aan het einde van het parlementaire jaar zou de Kamer zich hierin kunnen oefenen.

Van ambtelijke zijde en ook van de kant van de Kamer wordt mij nu geadviseerd, de Kamer niet tegen maandag a.s. bijeen te roepen, aangezien het dan wel moeilijk wordt, alles goed georganiseerd te doen verlopen.

Ik kom tot de conclusie, dat de volgende week in elk geval nog op dinsdag zal dienen te worden vergaderd. Ik hoop, dat, behoudens onvoorziene omstandigheden, de gewone werkzaamheden van dit zittingsjaar dinsdagavond of woensdagmiddag zullen kunnen worden beëindigd.

Aan de orde is de behandeling van het ontwerp van rijks-wet **Toestemming tot het aangaan van een huwelijk door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet (8603, R 530)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Schmelzer** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! De schriftelijke gedachtenwisseling over dit ontwerp van wet was duidelijk en beknopt. Men zou dan ook kunnen menen, dat er geen aanleiding meer zou zijn, hierop terug te komen.

Achter de regeringstafel zitten de Minister-President en de twee vertegenwoordigers van de rijksdelen; dit verheugt ons.

Ik ben van mening, dat er behoefte bestaat om nu — mede in verband met vele andere discussies, die wij in de Kamer hebben gehad — van de Kamer uit duidelijk te onderstrepen,

Schmelzer e. a.

dat men zich van vele zijden over de toekomstige echtverbintenis van H.K.H. Prinses Margriet en de heer Van Vollenhoven verheugt en dat men zich met dit wetsontwerp geheel kan verenigen. Ik wil dit graag duidelijk onderstrepen en ik meen, dat vanuit deze Kamer zeer hartelijke wensen mogen worden toegezonden voor een goede en gelukkige toekomst van het jonge paar te midden van ons volk.

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! De memorie van antwoord geeft mij aanleiding een enkele opmerking te maken, en wel daar, waar wordt gesteld, dat al jaren als beleidslijn geldt, dat geen adeldom meer wordt verleend, en even verder: „Het jonge paar wenste dit evenmin”. Ten aanzien van de eerste zinsnede wil ik constateren, dat het besluit van 16 februari 1966 gebaseerd was op artikel 74 van de Grondwet, dat spreekt van het verlenen van adeldom. In de zin, die ik citeerde, kan dus al heel gemakkelijk worden gesproken van ten minste een misleidende mededeling, een onopzettelijk misleidende mededeling uiteraard, maar ten minste een, die verwarring scheidt, daar kort geleden adeldom is verleend.

Het tweede punt — daartegen heb ik meer bezwaar — is de vermelding van wat het jonge paar wenste of liever: wat het niet wenste. Ik meen, dat men daarmee over de rand ging van wat staatsrechtelijk wel en niet juist is. Men zal zich, als men dit leest, wellicht afvragen: Stel je voor, dat het jonge paar het wel had gewenst, had dit dan ook moeten zijn vermeld in deze memorie van antwoord met de beslissing, waarvoor het kabinet verantwoordelijk is, dat het niet zou zijn gebeurd? Het kabinet is verantwoordelijk en dat is een gulden regel van de constitutionele monarchie, die — dat hebben wij ervaren — met grote zorg moet worden gehandhaafd. Het spijt mij te moeten constateren, dat althans naar mijn oordeel aan die zorg in deze memorie van antwoord toch iets heeft ontbroken.

Ik wil nu niet stoppen, maar ik wil mij aansluiten — van ganser harte — bij de woorden, die zoëven door de heer Schmelzer zijn uitgesproken en die dit a.s. echtpaar een heel gelukkige toekomst heeft toegewenst, te midden van ons volk. Moge die toekomst lang en gelukkig zijn.

Jonkvrouw **Wttewaall van Stoetwegen** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Het was natuurlijk mogelijk, mij alleen maar aan te sluiten bij de woorden van de heer Schmelzer, maar ik wil toch namens de C.H.U.-fractie zeggen, dat wij onze grote voldoening over dit wetsontwerp willen uitspreken. Het zal duidelijk zijn, dat wij gaarne onze stem aan dit wetsontwerp geven. Daarin ligt dan onze wens verrat, dat de levensweg van het jonge paar voorspoedig en gelukkig moge zijn. Wij weten ons ervan overtuigd, dat ook deze telg uit het Huis van Oranje met haar man een eigen plaats in ons volk en in alle volken van het Koninkrijk zal innemen.

De heer **Van Dis** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het verheugt ons ten zeerste, dat het voorgenomen huwelijk van Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet en de heer Van Vollenhoven bij geen der fracties in deze Kamer en ook niet bij de Staten van Suriname en die van de Nederlandse Antillen bezwaren heeft ontmoet. Namens mijn fractie wens ik Hare Koninklijke Hoogheid en haar verloofde geluk met dit voorname en bovenal, dat God Zijn onmisbare zegen erop moge doen rusten. Wij zullen derhalve aan het onderhavige wetsontwerp onze stem geven.

De heer **Roolvink** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mij van heler harte aansluiten bij hetgeen is gezegd door jonkvrouw Wttewaall van Stoetwegen en door de heer Schmelzer. Ik wil mij bij de tweede kritische opmerking van de heer Toxopeus ook van harte aansluiten. Ik besluit met onzerzijds onze hartelijke gelukwensen uit te spreken jegens het jonge paar. Onze beste wensen vergezellen hen op hun levensweg.

Nederhorst e. a.

De heer **Nederhorst** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik kan bepaald weinig nieuwe elementen aan deze discussie toevoegen. Mijn fractie wil echter niet achterblijven. Wij zullen onze stem volgaarne aan dit wetsontwerp geven en wij scharen ons onder degenen, die Prinses Beatrix en de heer Van Vollenhoven Prinses Margriet en de heer Van Vollenhoven een bijzonder gelukkige toekomst toewensen.

De heer **Cals**, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Het is een veelal goede gewoonte, dat de Kamer, wanneer zij het eens is met de Regering, dit in stilte te kennen geeft. Ik ben er erg blij om, dat het spreekwoord „Wie zwijgt stemt toe” vandaag de Kamer niet weerhouden heeft op een zeer welsprekende wijze haar instemming tot uitdrukking te brengen. De geachte afgevaardigden de heren Schmelzer en Toxopeus, jonkvrouw Wttewaall van Stoetwegen, de heren Van Dis, Roolvink en Nederhorst hebben immers met veel nadruk gezegd, dat zij dit wetsontwerp toejuichen omdat zij de voorgenomen echtverbintenis toejuichen.

De terminologie, die gebruikelijk is in een wetsontwerp en een memorie van toelichting, is over het algemeen niet erg geëigend voor het uitdrukken van gevoelens. Daarom te meer ben ik blij, dat ook de Regering nu de gelegenheid heeft in deze Kamer uit te spreken, hoe zeer zij zich verheugt over het komend huwelijk en daaraan toe te voegen, dat zij het jonge paar van harte veel geluk toewenst te midden van ons volk. Dit geldt niet alleen voor de Regering van Nederland. De hier aanwezige gevolmachtigde Ministers zullen de eensgezindheid van het Koninkrijk ook op dit gebied direct ongetwijfeld doen blijken.

Rest mij het geven van een antwoord op de vragen van de geachte afgevaardigde de heer Toxopeus. Ik had het artikel van Van Raalte ook gelezen, mijnheer de Voorzitter! Ik moet zeggen dat ik het nog vriendelijker vind dat men over „excellente duffers” spreekt dan over, zij het onbewuste, misleidingen. Beide kwalificaties missen overigens feitelijke grond. Maar wat daarvan ook zij, als men zo heel precies wil zijn, dan moet men ook niet spreken van een memorie van antwoord, want bij de behandeling van dit wetsontwerp is geen memorie van antwoord te pas gekomen.

De geachte afgevaardigde heeft een aanmerking gemaakt op een opmerking in de nota naar aanleiding van het verslag, waar staat dat al jaren als beleidslijn geldt dat geen adeldom meer wordt verleend. Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat dit zeer juist is aangegeven. Dat is inderdaad de beleidslijn. Als men daar met de heer Van Raalte het woordje „algemeen” bij wil hebben, goed, maar dat is niet nodig; want direct erna staat er, dat de Regering geen reden heeft gezien in het onderhavige geval van deze beleidslijn af te wijken. Daaruit blijkt duidelijk dat de Regering in beginsel wel de mogelijkheid van afwijking kent. Kan de geachte afgevaardigde trouwens werkelijk in gemoede veronderstellen dat mijn geheugen zó zwak is, dat ik mij niet meer zou herinneren de totstandkoming bevorderd te hebben, in dit jaar nog wel, van een besluit waarbij aan de heer Van Amsberg de titel Prins der Nederlanden werd verleend. Ik geloof dan ook dat de oneffenheid, die men meent te bespeuren in de nota naar aanleiding van het verslag, voor een goede lezer daar bepaald niet in zit.

De andere opmerking van de geachte afgevaardigde is belangrijker. Hij heeft nl. gevraagd, of het juist is dat de wensen van het jonge paar ook genoemd zijn. Ik begrijp dat die vraag hier gesteld is. Ik geloof dat de geachte afgevaardigde de heer Roolvink, zoals hij mij nog heeft verduidelijkt, ook hierop doelde toen hij zich aansloot bij één van de kritische opmerkingen van de heer Toxopeus. Ik moet toegeven, dat ik even erover heb geaarzeld, of dit in de nota naar aanleiding van het verslag moest worden opgenomen. Wij hebben dit wel gedaan en dit is weloverwogen gebeurd. Als het hier zou gaan om het staatshoofd, dan was dit per se niet gebeurd. De eenheid van de Kroon moet immers zonder meer worden gerespecteerd en

Minister Cals e. a.

gehandhaafd. Die eenheid van de Kroon is hier echter niet in het geding, mijnheer de Voorzitter. Er was geen medewerking nodig — anders dan ten aanzien van de Koning uiteraard — om tot een bepaald besluit te komen. Er is geen handtekening van de betrokkene nodig met het contraseign van de verantwoordelijke minister. Het gaat hier om andere personen.

Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt ons, evenals dit is medegedeeld in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp inzake het huwelijk van Prinses Beatrix ten aanzien van de keuze van de plaats van het huwelijk — een punt, waarover de beslissing ten slotte ook valt onder de ministeriële verantwoordelijkheid — helemaal niet onjuist, dat de Regering bij het afwegen van het voor en tegen ook deze wensen laat meespreken.

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): Ik heb niet gezegd, dat het onjuist is, het mee te wegen, maar om het mee te delen.

Minister-President **Cals**: Dit is te moeilijk voor mij, mijnheer de Voorzitter!

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): De Minister-President zal die verlangens natuurlijk altijd meewegen, maar naar mijn gevoel is het onjuist, ze dan in het openbaar mee te delen. Daar ging het mij om.

Minister-President **Cals**: Mijnheer de Voorzitter! Nu versta ik de geachte afgevaardigde! In dit geval hebben wij besloten dit in het openbaar mede te delen, omdat wij van mening zijn, dat het van belang is, dat het Nederlandse volk van deze achtergrond op de hoogte is. Ik geloof, dat dit, gezien de huidige verhoudingen in ons land, inderdaad juist is.

De heer **Einaar**, Gevolmachtigd Minister van Suriname: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van het ontwerp van rijkswet, houdende toestemming tot het aangaan van een huwelijk door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet met mr. Pieter van Vollenhoven, is het mij een genoegen en een groot voorrecht, u mede te delen, dat er noch bij mijn Regering, noch bij de Staten van Suriname bezwaren bestaan tegen dit huwelijk.

De ondubbelzinnige wijze, waarop Prinses Beatrix en Prins Claus op het ogenblik door Suriname worden ontvangen, getuigen van de grote afhankelijkheid van mijn Regering en mijn land aan het Huis van Oranje.

De heer **Lampe**, Gevolmachtigd Minister van de Nederlandse Antillen: Mijnheer de Voorzitter! Het onderhavige ontwerp van rijkswet, houdende toestemming tot het aangaan van een huwelijk door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet, heeft de volle en unanieme instemming van parlement de Regering van de Nederlandse Antillen.

Mede namens Regering en bevolking van dit rijksdeel in de West spreek ik hierbij de wens uit, dat dit toekomstige huwelijk, wanneer dit straks, met Gods hulp, door de wet zal zijn bekrachtigd, in ieder opzicht aan aller beste verwachting zal beantwoorden. Voorts spreek ik de hoop uit, dat deze Koninklijke echtverbintenis, geïnspireerd door de vrije keuze des harten, langdurig, gelukkig en voorspoedig zal zijn, zulks tot blijvend heil van ons Koninkrijk en zijn volken en mede tot grote voldoening en vreugde van de wederzijdse families.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De artikelen 1 tot en met 4 en de beweegreden van het wetsontwerp worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Lankhorst tot het afleggen van een korte verklaring.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het is duidelijk, dat het nu aan de orde zijnde ontwerp van wet

Lankhorst e. a.

te maken heeft met de monarchie. Reeds bij meerdere gelegenheden hebben wij uitgesproken, tegenstanders te zijn van het monarchale stelsel, onder andere omdat wij dit in strijd achten met een moderne democratie en met het socialisme, dat richtsnoer voor ons politiek optreden is.

Een van de meest essentiële eigenschappen van de monarchie, waartegen onze bezwaren zich richten, is de erfopvolging. Deze nu is bij dit ontwerp van wet aan de orde. Het grondwettelijk effect van de door de Kamer te verlenen toestemming, als in dit ontwerp van wet omschreven, is uitsluitend, dat de mogelijkheid van troonopvolging voor Prinses Margriet ook na haar huwelijksvoltrekking blijft bestaan. Het moet daarom duidelijk zijn, dat het volkomen in de lijn van onze bezwaren tegen het bij erfopvolging vervullen van de functie van staatshoofd is, wanneer wij aan deze relatie tot de erfopvolging bijzondere betekenis hechten.

Twee leden van mijn fractie kennen deze relatie overwegende betekenis toe en zij zullen daarom tegen dit ontwerp van wet stemmen. Met nadruk stellen zij daarbij, dat hun tegenstem het stelsel en dus niet de personen geldt.

De beide andere leden van mijn fractie, hoewel evenzeer republikeins van gezindheid, menen desondanks, dat te weinig bijzondere monarchale omstandigheden aanwezig zijn om binnen het grondwettelijk vastgelegde stelsel tegen het ontwerp van wet te stemmen, terwijl zij bovendien door hun afwezigheid hun distantie ten aanzien van de monarchie tot uitdrukking willen brengen door niet de verantwoordelijkheid van een verslagen minderheid te dragen. Zij zullen daarom bij de behandeling van dit ontwerp van wet tot en met de stemming niet aanwezig zijn.

De **Voorzitter**: Het laatste gedeelte van de stemverklaring van de heer Lankhorst is mijns inziens wel merkwaardig. Ik hoop niet, dat men er een gewoonte van maakt. Wij zullen het maar beschouwen als een precedent, dat geen navolging verdient.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De heer Lankhorst zal, op zijn verzoek, aantekening worden verleend, dat de in deze zaal aanwezige leden van zijn fractie geacht wensen te worden tegen het wetsontwerp te hebben gestemd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het **Vorstel van de Commissie voor de Werkwijze der Kamer tot vaststelling van een nieuw Reglement van Orde (8042)**.

De behandeling van hoofdstuk V (*De openbare vergaderingen der Kamer*) wordt hervat.

De artikelen 57 tot en met 59 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

Artikel 60. De Voorzitter is bevoegd te gelasten, dat in het verslag van de vergadering niet worden opgenomen de gedeelten van het gesprokene, die hem tot het nemen van een of meer der in de artikelen 57, 58 en 59 genoemde maatregelen aanleiding hebben gegeven. Alvorens hiertoe over te gaan, pleegt de Voorzitter, voor zoveel mogelijk, overleg met de leden der Kamer, die zitting hebben in de Gemengde Commissie voor de Stenografische Dienst.

waarop door de heer Van den Bergh is voorgesteld een amendement (stuk nr. 46), strekkende om de woorden „die hem tot het nemen van een of meer der in de artikelen 57, 58 en 59 genoemde maatregelen aanleiding hebben gegeven” te vervangen door de woorden: die tot het nemen van een of meer der in de artikelen 57, 58 en 59 genoemde maatregelen hebben geleid.